

„Nic nie dodacie do tego, co ja
wam nakazuję, i nic z tego
nie odejmiecie” (Pwt 4,2).
Sumienność, rzetelność w pracy
biblisty i duszpasterza

Prezentowana refleksja poświęcona wybitnemu polskiemu bibliście, od 2013 r. przewodniczącemu Stowarzyszenia Biblistów Polskich, a w latach 2010–2020 członkowi Papieskiej Komisji Biblijnej, stanowi rozważanie nad biblijnymi tekstami nawołującymi do wierności w przekazywaniu Bożego słowa. Dziś dominuje dążenie do oryginalności, tworzenia nowych rzeczy za wszelką cenę, podejmowane też przez niektórych ludzi Kościoła, teologów i duszpasterzy. Poprawność polityczna skłania do mówienia i pisania tego, co dla ludzi wygodne, co odpowiada współcześnie propagowanym hasłom i postawom, a słowo Boże nie zawsze takie jest. Bóg nieskończenie kocha człowieka, szanuje jego godność i wolność, ale oczekuje odpowiedzi oraz stawia konkretne wymagania. Ofiaruje też w swoim Kościele pomoc przez Boże Objawienie i Sakramenty święte. Zadaniem teologów i duszpasterzy jest głoszenie Bożej prawdy w całości, bez wygodnych dla niektórych przemilczeń i bez dodawania tego, co chcieliby oni usłyszeć, a co nie odpowiada treści Objawienia. Zastanowimy się nad wybranymi tekstami biblijnymi ukazującymi te zadania i konsekwencje ich wypełniania.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Biblijne wezwania, by dokładnie przekazywać i zachowywać Boże słowa

Księga Powtórzonego Prawa zawiera kilka wypowiedzi, w których Mojżesz w imieniu Boga wzywa, by dokładnie wypełniać Jego nakazy, niczego od nich nie odejmując, ani nie dodając. W pierwszej mowie, po przypomnieniu opieki Bożej podczas wędrówki po pustyni, Prawodawca nakazuje:

A teraz, Izraelu, słuchaj praw i nakazów, które ucze was wypełniać, abyście żyli i doszli do posiadania ziemi, którą wam daje Pan, Bóg waszych ojców. Nic nie dodacie (לֹא תִסְפֹּר – lō³ tōsīpū)¹ do tego, co ja wam nakazuję, i nic z tego nie odejmiecie (וְלֹא תִגְרֹר – welō³ tōgrū), zachowując nakazy Pan, Boga waszego, które na was nakładam (Pwt 4,1n).

Po przypomnieniu Dekalogu i misji Mojżesza jako pośrednika wzywa:

Przezo starajcie się wypełniać [wszystko], co wam nakazał Pan, Bóg wasz: Nie odstępujcie od tego ani na prawo, ani na lewo (אִמִּין וְשִׁמְאל – āmīn ūšmō³l). Idźcie dokładnie drogą wyznaczoną wam przez Pana, Boga waszego, byście mogli żyć, by dobrze wam się wiodło i byście długo przebywali na ziemi, którą macie pojąć (Pwt 5,32n).

Podobnie w Kodeksie Deuteronomicznym, po określeniu miejsca kultu, ofiar i przeciwstawieniu się kultom kananejskim:

Tych wszystkich rzeczy, przeze mnie nakazanych, pilnie będziecie przestrzegać, by je wykonywać: niczego nie dodasz i niczego nie ujmiesz (לֹא תִסְפֹּר עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ – lō³ tōsēp ‘ālāw welō³ tōgra^c mimmennū) (Pwt 13,1)².

¹ Transliteracja terminów hebrajskich za S. WRONKA, *Transliteracja i transkrypcja alfabetu hebrajskiego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 57 (2004) 1, s. 45–58.

² Por. S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – eskursy*, Pismo Święte Starego Testamentu II/3, Poznań – Warszawa 1971, s. 114n, 142, 180; G. VON RAD, *Das fünfte Buch Mose. Deuteronomium*, Das Alte Testament Deutsch 8, Göttingen 1968², s. 35n, 44, 67; P. BUIS, *Le Deutéronome*, Verbum Salutis. Ancien Testament 4, Paris 1969, s. 87–89, 113n; L. CHRISTENSEN, *Deuteronomy 1 – 11*, Word Biblical Commentary 6A, Waco, Texas 1991, s. 79–81, 135;

Należy dokładnie stosować się do wyroków, jakie wydadzą sądy lewickie:

Postąpisz ściśle według ich pouczenia i według ich rozstrzygnięcia, jakie ci dadzą, nie zbacząc ani na prawo, ani na lewo (יָמִין וְשִׁמְאֹל – jāmîn ûśmō³l) od ich orzeczenia (Pwt 17,11)³.

Pod koniec życia Jozuego mówi on do rodaków:

Okażcie się mężni, by strzec i wypełniać wszystko, co napisane w księdze Prawa Mojżesza, nie odstępując od niego ani na prawo, ani na lewo (יָמִין וְשִׁמְאֹל – jāmîn ûśmō³wl), i nie łącząc się z tymi ludami, które pozostały z wami. Nie będziecie wzywać imion ich bogów, przysięgać na nich, służyć im lub oddawać pokłon. Wy powinniście natomiast przyłączyć się do Pana, Boga waszego, jak czyniliście to aż do dnia dzisiejszego (Joz 23,6-8)⁴.

Ostatni rozdział Księgi Jozuego omawia odnowienie Przymierza, w którym lud zobowiązał się do wierności Bogu (Joz 24,1-28)⁵.

Autor Drugiej Księgi Kronik pisze o Jozjaszu:

M. WEINFELD, *Deuteronomy 1 – 11. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 5, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1991, s. 199n, 326n; R. JASNOS, *Teologia Prawa w Deuteronomium*, Studia Pedagogiczne, Kraków 2001, s. 80, 144, 219; TENŻE, *Deuteronomium jako „księga” w kontekście kultury piśmienniczej starożytnego Bliskiego Wschodu*, Humanitas. Studia Kulturoznawcze, Kraków 2011, s. 197, 205, 250, 292; S. HAŁAS, *Pustynia miejscem próby i spotkania z Bogiem. Wybrane zagadnienia biblijnej teologii pustyni*, Kraków 1999, s. 158.

³ Por. S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa*, s. 201; G. VON RAD, *Das fünfte Buch Mose*, s. 84n; P. BUIS, *Le Deutéronome*, s. 275n; R. JASNOS, *Deuteronomium jako „księga” w kontekście*, s. 168.

⁴ Por. S. WYPYCH, *Księga Jozuego. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament VI, Częstochowa 2015, s. 501; TENŻE, *Przymierze i jego odnowa. Studium z teologii biblijnej Starego Testamentu*, Kraków 2003, s. 139–141, 269–276; S. GACEK, *Księga Jozuego. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – eskursy*, Tarnów 1993, s. 353; R.G. BOLING, G.E. WRIGHT, *Joshua. A New Translation with Notes and Commentary*, Anchor Bible 6, Garden City, New York 1984, s. 523n, 526; T.C. BUTLER, *Joshua*, Word Biblical Commentary 7, Waco, Texas 1983, s. 255.

⁵ Por. S. WYPYCH, *Księga Jozuego*, s. 505–539; TENŻE, *Przymierze i jego odnowa*; S. GACEK, *Księga Jozuego*, s. 356–365; R.G. BOLING, G.E. WRIGHT, *Joshua*, s. 530–545; T.C. BUTLER, *Joshua*, s. 258–280.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Czynił on wszystko, co jest słuszne w oczach Pańskich, i kroczył drogami swego praojca, Dawida, nie zbaczając ani na prawo, ani na lewo (וְשִׁמְרוּ אֶת דְּבָרֵי יְהוָה – jāmîn ūśmō⁷wl) (2 Krn 34,2)⁶.

Postawę pełną pokoju wewnętrznego i równowagi opartej na wierności Bogu przedstawia Psalmista:

Panie, moje serce nie jest wyniosłe
i oczy moje nie patrzą z góry,
Nie gonię za tym, co wielkie
albo co przerasta moje siły.
Przeciwnie: zaprowadziłem ład
i spokój w mojej duszy.
Jak niemowlę u swej matki,
jak niemowlę – tak we mnie jest moja dusza.
Izraelu, pokładaj w Panu nadzieję
teraz i aż na wieki (Ps 131,1-3)⁷.

Mędrcy zwracają uwagę na rozsądek, przekaz tradycji zachowywanej od pokoleń, zasady roztropnego umiaru w ocenie i postępowaniu⁸.

Kohelet uczy:

To, co było, jest tym, co będzie,
a to, co się stało, jest tym, co znowu się stanie,

⁶ Por. A. TRONINA, *Druga Księga Kronik. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament X/2, Częstochowa 2016, s. 406 (Autor tłumaczy ten zwrot: „nie zbaczając ani na krok z obranej drogi” – s. 402); H. LANGKAMMER, *1 – 2 Księga Kronik. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, Pismo Święte Starego Testamentu V/1, Poznań 2011, s. 251; J.M. MYERSMYERS, *II Chronicles. Translation and Notes*, Anchor Bible 13, Garden City, New York 1965, s. 205.

⁷ Por. G. RAVASI, *Il Libro dei Salmi. Commento e attualizzazione*, III, Lettura pastorale della Bibbia, Bologna 1988⁴, s. 647–661; M. DAHOOD, *Psalms III, 101–150. Introduction, Translation and Notes with an Appendix: The Grammar of the Psalter*, Anchor Bible 17A, Garden City, New York 1984, s. 238n; S. ŁACH, J. ŁACH, *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, Pismo Święte Starego Testamentu VII/2, Poznań 1990, s. 535–537.

⁸ Por. S. POTOCKI, *Rady mądrości. Przewodnik po mądrościowej literaturze Starego Testamentu*, Jak rozumieć Pismo Święte 5, Lublin 1993, s. 213–216.

Tomasz Maria Dąbek

więc nic zgoła nowego nie ma pod słońcem.
Jeśli jest coś, o czym by się rzekło:
„Patrz, to coś nowego” –
to przecież istniało już w czasach,
które były przed nami (Koh 1,9n);

Poznałem, że wszystko, co czyni Bóg,
na wieki będzie trwało,
nie można do tego nic dodać
ani od tego czegoś odjąć.
To, co jest, już było,
a to, co ma być kiedyś, już jest;
Bóg przywraca to, co przeminęło. (Koh 3,14n)

„Bóg przywraca to, co przeminęło” nie w sensie wiecznych powrotów, lecz powtarzania się zjawisk przyrody i ludzkiego zachowania)⁹.

Podobne wskazania podaje Syracydes:

Nie szukaj tego, co dla ciebie zbyt ciężkie,
ani nie badaj tego, co zbyt trudne dla ciebie.
O tym rozmyślaj, co ci nakazano,
bo rzeczy zakryte nie są ci potrzebne.
Nie trudź się niepotrzebnie nad tym, co siły twoje przekracza –
więcej, niż zniesie rozum ludzki, zostało ci objawione.
Wielu bowiem domysły ich w błąd wprowadziły
i o złe przypuszczenia potknęły się ich rozумы (Syr 3,21-24).

Nie bądź odważny w języku,
a gnuśny i leniwy w swych czynach (Syr 4,29).

⁹ Por. M. FILIPIAK, *Księga Koheleta. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz, eskursy*, Pismo Święte Starego Testamentu VIII/2, Poznań – Warszawa 1980, s. 98n, 122–124; A. BONORA, *Księga Koheleta*, tłum. J. Dembska, *Rozumieć Stary Testament. Komentarz duchowy*, Kraków 1997, s. 38n, 71n; C.L. SEOW, *Ecclesiastes. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 18C, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1997, s. 110n, 116n, 164–166, 173n; G. RAVASI, *Kohelet. Najbardziej oryginalna i „skandaliczna” księga Starego Testamentu*, tłum. J. Skrzypnik, *Zgłębiając Biblię*, Kraków 2003, s. 76–78, 130–132; A. BARUCQ, *Ecclesiaste. Qobéleth, traduction et commentaire*, Verbum Salutis. Ancien Testament 3, Paris 1968, s. 60n, 82n.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Bądź skory do słuchania,
a odpowiadaj po namyśle.
Jeśli się znasza na rzeczy, odpowiedz bliźniemu,
a jeśli nie, rękę połóż na ustach! (Syr 5,11n).

Nikt nie potrafi opisać Jego czynów,
a któż zbada Jego wspaniałe dzieła?
Któż zdoła zmierzyć potęgę Jego wielkości
i któż potrafi dokładnie opowiedzieć dzieła Jego miłosierdzia?
Nie da się tu nic odjąć ani dodać,
ani nie można zbadać cudownych dzieł Pańskich.
Kiedy człowiek myśli, że skończył, to nawet nie rozpoczął,
a kiedy się zatrzyma, dalej jest bezradny (Syr 18,4-7)¹⁰.

W Nowym Testamencie kilkakrotnie św. Paweł stwierdza, że przekazuje to, co otrzymał, posługując się parą czasowników *παρέλαβον* – *παρέδωκα*:

Ja bowiem otrzymałem (*παρέλαβον*) od Pana to, co wam przekazałem (*παρέδωκα*), że Pan Jezus tej nocy, której został wydany, wziął chleb²⁴ i dzięki uczyniwszy, połamał i rzekł: „To jest Ciało moje za was [wydane]. Czyńcie to na moją pamiątkę!”²⁵ Podobnie, skończywszy wieczerzę, wziął kielich, mówiąc: „Kielich ten jest Nowym Przymierzem we Krwi mojej. Czyńcie to, ile razy pić będziecie, na moją pamiątkę!”²⁶ Ilekroć bowiem spożywacie ten chleb i pijecie kielich, śmierć Pana głosicie, aż przyjdzie.²⁷ Dlatego też kto spożywa chleb lub pije kielich Pański niegodnie, winnym staje się Ciała i Krwi Pańskiej (1 Kor 11,23-27).

Przekazałem (*παρέδωκα*) wam na początku to, co przejąłem (*παρέλαβον*): że Chrystus umarł – zgodnie z Pismem – za nasze grzechy,⁴ że został pogrzebany, że zmartwychwstał trzeciego dnia, zgodnie z Pismem;⁵ i że ukazał się Kefasowi, a potem Dwunastu,⁶ później zjawił się więcej niż pięciuset braciom równocześnie; większość z nich żyje dotąd, niektórzy zaś pomarli.⁷ Potem ukazał się Jakubowi, później wszystkim apostołom.

¹⁰ Por. P.W. SKEHAN, A.A. DI LELLA, *The Wisdom of Ben Sira. A New Translation with Notes*, Anchor Bible 39, New York 1987, s. 159–161, 175, 177, 183n, 285n; O. SCHILLING, *Das Buch Jesus Sirach*, Die Heilige Schrift für das Leben erklärt. Herders Bibelkommentar VII/2, Freiburg 1956, s. 29n, 35, 38, 82.

⁸ W końcu, już po wszystkich, ukazał się także i mnie jako poronionemu płodowi (1 Kor 15,3-8)¹¹.

Apostoł odnosi się do najważniejszych prawd wiary: Eucharystii i zmartwychwstania oraz pokazuje jedność nauczania całego Kościoła.

Podobnie pisze do Tesaloniczan o życiu wiecznym jako prawdzie otrzymanej od Pana:

To bowiem głosimy wam jako słowo Pańskie (Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου), że my, żywi, pozostawieni na przyjście Pana, nie wyprzedzimy tych, którzy pomarli. ¹⁶ Sam bowiem Pan zstąpi z nieba na hasło i na głos archanioła, i na dźwięk trąby Bożej, a zmarli w Chrystusie powstaną pierwsi. ¹⁷ Potem my, żywi, [tak] pozostawieni, wraz z nimi będziemy porwani w powietrze, na obłoki naprzeciw Pana, i w ten sposób na zawsze będziemy z Panem (1 Tes 4,15-17)¹².

W Liście do Galatów stwierdza jedność swej nauki z nauczaniem Piotra i pozostałych Apostołów:

Udałem się zaś w tę stronę na skutek otrzymanego objawienia. I przedstawiłem im Ewangelię, którą głoszę wśród pogan, osobno zaś tym, którzy cieszą się poważaniem, [by stwierdzili], czy nie biegnę lub nie biegłem na próżno. [...] stwierdziwszy, że mnie zostało powierzone gło-

¹¹ Por. M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament VII, Częstochowa 2009, s. 367–371, 472–478; C.K. BARRETT, *A Commentary on the First Epistle to the Corinthians*, Black's New Testament Commentaries, London 1973², s. 264–273, 337–343; E. DĄBROWSKI, *Listy do Koryntian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu VII, Poznań 1965, s. 235–237, 272–274; W.F. ORR, J.A. WALTHER, *I Corinthians. A New Translation, Introduction with a Study of the Life of Paul, Notes, and Commentary*, Anchor Bible 32, Garden City, New York 1976, s. 267n, 270–275, 317–323.

¹² Por. J. STĘPIEŃ, *Listy do Tesaloniczan i Pasterskie. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu IX, Poznań – Warszawa 1979, s. 190n; M. BEDNARZ, *1 – 2 List do Tesaloniczan. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament XIII, Częstochowa 2007, s. 337–357; E.J. RICHARD, *First and Second Thessalonians*, Sacra Pagina 11, Collegeville 1995, s. 226–228, 231–248; F.F. BRUCE, *1 & 2 Thessalonians*, Word Biblical Commentary 45, Milton Keynes 1986, s. 98–105.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

szenie Ewangelii wśród nieobrzezanych, podobnie jak Piotrowi wśród obrzezanych – ⁸ Ten bowiem, który współdziałał z Piotrem w apostołowaniu obrzezanych, współdziałał i ze mną wśród pogan – ⁹ i uznawszy daną mi łaskę, Jakub, Kefas i Jan, uważani za filary, podali mnie i Barnabie prawicę na znak wspólnoty, byśmy szli do pogan, oni zaś do obrzezanych, ¹⁰ byleśmy pamiętali o ubogich, co też gorliwie starałem się czynić (Ga 2,2.7-10)¹³.

Przytoczone teksty stanowią wezwania, by dokładnie iść za podaną Bożą nauką i starannie ją przekazywać. Posługiwanie głosicieli słowa Bożego i teologów powinno być naśladowaniem, Chrystusa, który wielokrotnie mówił, że pełni we wszystkim wolę swego Ojca i to, co głosi, to nie Jego słowa, lecz słowa Ojca, który Go posłał (por. np. J 5,30; 7,16; 14,24)¹⁴, które stara się jak najwierniej przekazać.

¹³ Por. E. SZYMANEK, *List do Galatów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu VI/2, Poznań – Warszawa 1978, s. 53–55, 57–59; F. MUSSNER, *Der Galaterbrief*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament IX, Freiburg – Basel – Wien 1977³, s. 102–105, 115–132; F.J. MATERA, *Galatians*, Sacra Pagina 9, Collegeville, Minnesota 1992, s. 72–74, 76–80, 82–84; R. PINDEL, *W obronie prawdy Ewangelii. Analiza literacko-retoryczna Ga 1, 11 – 2, 21*, Kraków 2001, s. 249–259, 279–320.

¹⁴ Por. R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium, 2. Teil, Kommentar zu Kap. 5–12*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament IV/2, Freiburg – Basel – Wien 1977², s. 149n, 185; TENŹE, *Das Johannesevangelium, 3. Teil, Kommentar zu Kap. 13–21*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament IV/3, Freiburg – Basel – Wien 1976², s. 23n; L. STACHOWIAK, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu IV, Poznań – Warszawa 1975, s. 200, 227, 320; H. VAN DEN BUSSCHE, *Jean. Commentaire de l'Évangile spirituel*, Bruges 1976, s. 234, 287, 415n; J. MOLONEY, *The Gospel of John*, Sacra Pagina 4, Collegeville, Minnesota 1998, s. 181, 184, 242, 405; G.R. BEASLEY-MURRAY, *John*, Word Biblical Commentary 36, Waco, Texas 1987, s. 77, 108, 260n; R.E. BROWN, *The Gospel according to John I – XII, Introduction, Translation, and Notes*, Anchor Bible 29, Garden City – New York 1966, s. 215, 220n, 316; TENŹE, *The Gospel according to John XIII – XXI, Introduction, Translation, and Notes*, Anchor Bible 29A, Garden City – New York 1970, s. 642, 648; S. MĘDALA, *Ewangelia według świętego Jana rozdziały 1 – 12, Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament IV/1, Częstochowa 2010, s. 522, 643; TENŹE, *Ewangelia według świętego Jana rozdziały 13 – 21. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament IV/2, Częstochowa 2010, s. 103; B. KLUSKA, *Uczeń ikoną Chrystusa. Studium egzegetyczno-teologiczne Mowy pożegnalnej J 13,31 –*

Falszywi prorocy i czekająca ich kara

Obok natchnionych przez Boga ludzi, którzy mieli wyjaśniać Boże Prawo i stać na straży przymierza Boga z Izraelem, było też wielu fałszywych głosicieli Bożego słowa. Na dworach władców, podobnie jak pogańscy wróżbici, występowali prorocy, którzy głosili to, co było wygodne dla ich panów¹⁵. Mogli też występować ludzie podający się za proroków, głoszący fałszywe interpretacje Bożego słowa albo wzywający do kultów pogańskich. Takich piętnuje Księga Powtórzonego Prawa:

Jeśli powstanie u ciebie prorok lub wyjaśniacz snów i zapowie znak lub cud, i spełni się znak albo cud, jak ci zapowiedział, a potem, ci powie: Chodźmy za bogami cudzymi – których nie znałeś – i służmy im, nie usłuchasz słów tego proroka albo wyjaśniacza snów. Gdyż Pan, Bóg twój, doświadcza cię, chcąc poznać, czy miłujesz Pana, Boga swego, z całego swego serca i z całej duszy. [...] Ów prorok zaś lub wyjaśniacz snów musi umrzeć, bo chcąc cię odwieść od drogi, jaką iść ci nakazał Pan, Bóg twój, głosił odstępstwo od Pana, Boga twego, który cię wyprowadził z ziemi egipskiej, wybawił cię z domu niewoli. W ten sposób usuniesz zło spośród siebie (Pwt 13,2-4.6).

Trzeba odrzucić błędne wezwanie: „Chodźmy, służmy obcym bogom” (w. 7), choćby głosiły je najbliższe osoby¹⁶.

Mojżesz zapowiada też proroka podobnego do siebie – przyszłego Mesjasza, przy okazji potępiając proroków fałszywych:

Wzbudzę im proroka spośród ich braci, takiego jak ty, i włożę w jego usta moje słowa, będzie im mówił wszystko, co mu nakazę. Jeśli ktoś

16,33, *Studia Biblica Lublinensia III*, Lublin 2007, s. 194n oraz mój artykuł, *Związek kapłaństwa z posługą słowa*, w: J. SZCZUREK (red.), *Kapłaństwo służebne w życiu i nauczaniu Jana Pawła II, Sympozjum naukowe z okazji 50-lecia święceń kapłańskich Jana Pawła II*, *Studia 5*, Kraków 1997, s. 141–150, zwłaszcza s. 145.

¹⁵ Por. L. STACHOWIAK, *Prorocy – słudzy słowa*, *Attende Lectioni 5*, Katowice 1980, s. 9–29.

¹⁶ Por. S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa*, s. 180n; G. VON RAD, *Das fünfte Buch Mose*, s. 68n; P. BUIS, *Le Deutéronome*, s. 240–243; R. JASNOS, *Deuteronomium jako „księga” w kontekście*, s. 265.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

nie będzie słuchał moich słów, które on wypowie w moim imieniu, Ja od niego zażądam zdania sprawy. Lecz jeśli który prorok odważy się mówić w moim imieniu to, czego mu nie powiedziałem, albo wystąpi w imieniu bogów cudzych – taki prorok musi ponieść śmierć (Pwt 18,18-20)¹⁷.

Spór prawdziwego proroka z fałszywymi przedstawiają księgi historyczne, w związku z wojną, którą król Izraela, Achab, prowadził z Aramem, przy udziale króla judzkiego Jozafata: Prorok Micheasz wygłasza przepowiednię niepomysłną, inną niż dworscy prorocy, i uzasadnia ją królowi:

Ujrzałem Pana siedzącego na swym tronie, a stały przed Nim po Jego prawej i po lewej stronie wszystkie zastępy niebieskie. Wówczas Pan rzekł: Kto zwiedzie Achaba, aby poszedł i poległ w Ramot w Gileadzie? Gdy zaś jeden mówił tak, a drugi mówił inaczej, wystąpił pewien duch i stanąwszy przed Panem, powiedział: Ja go zwiode. Wtedy Pan rzekł do niego: Jak? On zaś odrzekł: Wyjdę i stanę się duchem kłamstwa w ustach tych wszystkich twoich proroków. Wówczas [Pan] rzekł: Idź i tak uczyni! Oto dlatego teraz Pan włożył ducha kłamstwa w usta tych wszystkich twoich proroków. Pan bowiem zawyrokował twoją zgubę. Wtedy Sedecjasz, syn Kenaany, podszedł i uderzył Micheasza w policzek, mówiąc: „Którędy to duch Pański przeszedł ode mnie, aby mówić z tobą?” A Micheasz odrzekł: „Oto ty sam zobaczysz tego dnia, kiedy będziesz przechodził z kryjówki do kryjówki, aby się schować” (1 Krl 22,19-25; por. 2 Krn 18,18-25)¹⁸.

O fałszywych prorokach mówią również wielcy prorocy Izraela, zwłaszcza Jeremiasz:

¹⁷ Por. S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa*, s. 207n; G. VON RAD, *Das fünfte Buch Mose*, s. 88n; P. BUIS, *Le Deutéronome*, s. 288n; R. JASNOS, *Deuteronomium jako „księga” w kontekście*, s. 282, 384; R. BARTNICKI, *Prorok z Nazaretu w Galilei (Mt 21,11)*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 25 (1972) 4–5, s. 213–218, zwłaszcza 215–217.

¹⁸ Por. J.B. ŁACH, *Księgi 1–2 Królów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – kursy*, *Pismo Święte Starego Testamentu IV/2*, Poznań – Warszawa 2007, s. 370–372; E. WÜRTHWEIN, *Die Bücher der Könige. 1. Könige 17 – 2. Könige 25*, *Das Alte Testament Deutsch* 11/2, Göttingen 1984, s. 258–260; A. TRONINA, *Druga Księga Kronik*, s. 216–218; H. LANGKAMMER, *1 – 2 Księga Kronik*, s. 202; J.M. MYERS, *II Chronicles*, s. 104n; J. RAINBOW, *Micaiah ben Imlah (1 Kings 22) and the Grammar of the Biblical War Oracle*, *Journal of Biblical Literature* 138 (2019) 3, s. 537–557.

Tomasz Maria Dąbek

Kapłani nie mówili: Gdzie jest Pan?
Uczni w Piśmie nie uznawali Mnie;
pasterze zbuntowali się przeciw Mnie;
prorocy głosili wyrocznie na korzyść Baala
i chodzili za tymi, którzy nie dają pomocy.
Dlatego będę nadal prowadził spór z wami – wyrocznia Pana –
i dzieci waszych dzieci będę oskarżał (Jr 2,8n);

Albowiem sprzeniewierzył Mi się
zupełnie dom Izraela i dom Judy – wyrocznia Pana.
Zaparli się Pana
i powiedzieli: On nic nie znaczy.
Nie spotka nas żadne nieszczęście,
nie zaznamy miecza ani głodu.
Prorocy są tylko wiatrem
i nie ma w nich ducha Pańskiego (Jr 5,11-13).

Prorok piętnuje zakłamanie znawców Prawa:

Jak możecie mówić: Jesteśmy mądrzy
i mamy Prawo Pańskie?
Prawda, lecz w kłamstwo je obróciło
kłamliwe pióro pisarzy.
Mędracy będą zawstydzeni,
zatrwożą się i zostaną pojmani.
Istotnie, odrzucili słowo Pańskie,
a mądrość na co im się przyda? (Jr 8,8n)¹⁹.

Podobnie prorok Ezechiel mówi o fałszywych prorokach, którzy przedstawiają jako słowo Boże własne wymysły (lub odpowiadają oczekiwaniom władców, zleceniodawców, dziś współczesnej mentalności konsumpcyjnej. Ks. prof.

¹⁹ Por. L. STACHOWIAK, *Księga Jeremiasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Starego Testamentu X/1, Poznań 1967, s. 101n, 141–143, 172–174; J. BRIGHT, *Jeremiah. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 21, Garden City – New York 1986, s. 15, 40, 42, 63–65; W.L. HOLLADAY, *Jeremiah 1. A Commentary on the Book of the Prophet Jeremiah Chapters 1 – 25*, Hermeneia, Philadelphia 1986, s. 88–90, 186n, 281–283.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Ignacy Różycki mówił o „teologach gazetowych”, dziś wśród nich są też tacy, którzy porzucili pełnienie funkcji kapłańskich, a przez media są powoływani jako eksperci w sprawach religii):

Synu człowieczy, prorokuj przeciw prorokom izraelskim, prorokuj i mów do tych, którzy prorokują we własnym imieniu. Słuchajcie słowa Pańskiego: Tak mówi Pan Bóg: Biada prorokom głupim, którzy idą za własnym rozumem, a niczego nie widzieli. [...] Nie wstąpiliście na wyłom ani nie budowaliście murów wokół domu Izraela, aby się ostać w walce w dzień Pana. Ogłaszają rzeczy zwodnicze i prorokują kłamstwa ci, którzy mawiają: Wyrocznia Pana. Pan ich nie posłał, a mimo to oczekują spełnienia słowa. Czy nie mieliście widzeń zwodniczych i nie opowiadaliście proctw fałszywych, gdy mówiliście: Wyrocznia Pana – a Ja się nie odzywałem? (13,2n.5-7).

Oto wprowadzili mój lud w błąd, mówiąc: ‘Pokój’, podczas gdy pokój nie było. A kiedy on budował mur, tamci pokrywali go tynkiem. [...] Wywrę gniew mój na murze i na tych, którzy go tynkowali – prorocy Izraela, wieszczący o Jerozolimie, którzy mieli o niej widzenia pokoju, ale w niej nie było pokoju? – wyrocznia Pana Boga (Ez 13,10.15n)²⁰.

Krytyka zwrócona jest również przeciw prorokiniom:

A ty, synu człowieczy, zwróć swoje oblicze ku córkom twojego narodu, samorzutnie głoszącym przepowiednie, i prorokuj przeciw nim! Powiesz: Tak mówi Pan Bóg: Biada tym, które szyją wstążki na przeguby obydwu rąk i sporządzają zasłony wszelkiego kształtu na głowy, aby usidlać dusze. Łowicie dusze ludu mego, a własne dusze chcecie przy życiu zachować? Bezczęście Mnie przed ludem moim dla garści jęczmienia i kęsa chleba, zabijając dusze, które nie powinny umrzeć,

²⁰ Por. J. HOMERSKI, U. SZWARC, *Księga Ezechiela. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, Pismo Święte Starego Testamentu XI/1, Poznań 2013, s. 119–122; W. ZIMMERLI, *Ezekiel 1. A Commentary on the Book of the Prophet Ezekiel Chapters 1 – 24*, trans. R.E. Clements, Hermeneia, Philadelphia 1979, s. 291–296; M. GREENBERG, *Ezekiel 1–20. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 22, Garden City, New York 1983, s. 234–239, 241–244.

Tomasz Maria Dąbek

a oszczędzając dusze, które nie powinny żyć, gdy okłamujecie mój lud, który chętnie słucha kłamstwa (Ez 13,17-19).

Pokazuje skutki ich działania:

Ponieważ zasmucałyście kłamstwem serce sprawiedliwego, chociaż Ja go nie zasmucałem, i ponieważ wzmacniałyście ręce niezbożnego, aby nie zawrócił ze swej złej drogi i żył, dlatego nie będziecie miały widzeń złudnych i nie będziecie więcej prorokowały. Wyzwolę lud mój z ręki waszej, i poznacie, że Ja jestem Pan (Ez 13,22n)²¹.

„Tynkowanie” oznacza fałszywy optymizm złudnych prorocत्व w kolejnej wypowiedzi Ezechiela:

Prorocy natomiast pokrywają ich [winy] tynkiem, głosząc zwodnicze zapowiedzi i rozpowiadając im fałszywe wieszczby. Mówią oni: Tak mówi Pan Bóg, podczas gdy Pan nie mówi (Ez 22,28)²².

Często fałszywi prorocy głosili złudny pokój. Zwalczał ich np. Jeremiasz, który mówił, że nie ma pokoju, skoro lud nie dochowuje wierności Bogu i zawartemu z Nim Przymierzu:

I powiedzą: Ach, Panie, Boże,
naprawdę zwiodłeś zupełnie ten lud i Jerozolimę,
gdy mówiłeś: Będziecie mieli pokój.
A tymczasem mamy miecz na gardle (Jr 4,10)²³;

„Usiłują zaradzić katastrofie mojego narodu,
mówiąc beztróska: Pokój, pokój,
a tymczasem nie ma pokoju.

²¹ Por. J. HOMERSKI, U. SZWARC, *Księga Ezechiela*, s. 122–124; W. ZIMMERLI, *Ezekiel 1*, s. 296–299; M. GREENBERG, *Ezekiel 1 –20*, s. 239–241, 244–246.

²² Por. J. HOMERSKI, U. SZWARC, *Księga Ezechiela*, s. 178; W. ZIMMERLI, *Ezekiel 1*, s. 466, 469; M. GREENBERG, *Ezekiel 21 –37. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 22A, New York, London, Toronto, Sydney, Auckland 1997, s. 463.

²³ Por. L. STACHOWIAK, *Księga Jeremiasza*, s. 132; J. BRIGHT, *Jeremiah*, s. 32, 34; W.L. HOLLADAY, *Jeremiah 1*, s. 155n.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Okryci są hańbą, gdyż postępowali obrzydliwie.
Co więcej, zupełnie się nie wstydzą,
gdyż upadną wśród tych, co mają upaść,
runą, gdy ich nawiedzę” – wyrocznia Pana (Jr 6,14n)²⁴;

Powierzchniennie opatrują rany Córy mojego narodu,
mówiąc: Pokój, pokój, a tymczasem nie ma pokoju [...] ludu (Jr 8,11);

Oczekujemy pokoju – ale nie ma nic dobrego;
czasu uleczenia – ale oto przerażenie! (Jr 8,15)²⁵;

Ich język jest śmiercionośną strzałą,
słowa z ich ust są oszustwem.
Jeden do drugiego mówi: Pokój,
a w sercu przygotowuje mu podstęp (Jr 9,7)²⁶.

Lamentacje podają przyczyny upadku Izraela:

Z powodu grzechów jej proroków
i przestępstw jej kapłanów,
którzy w jej środku rozlali
krew sprawiedliwych (Lm 4,13)²⁷.

Dworskich fałszywych proroków piętnował także prorok Micheasz:

Tak mówi Pan przeciw prorokom,
którzy zwodzą lud,

²⁴ Por. L. STACHOWIAK, *Księga Jeremiasza*, s. 152n; J. BRIGHT, *Jeremiah*, s. 50; W.L. HOLLADAY, *Jeremiah 1*, s. 216n.

²⁵ Por. L. STACHOWIAK, *Księga Jeremiasza*, s. 174–176; J. BRIGHT, *Jeremiah*, s. 65; W.L. HOLLADAY, *Jeremiah 1*, s. 216n, 283, 292.

²⁶ Por. L. STACHOWIAK, *Księga Jeremiasza*, s. 178–180; J. BRIGHT, *Jeremiah*, s. 72n; W.L. HOLLADAY, *Jeremiah 1*, s. 302. Wcześniej podobny zarzut był skierowany do fałszywych proroków głoszących pokój od zewnętrznych najeźdźców – teraz do wszystkich, którzy postępują fałszywie wobec innych.

²⁷ Por. D.R. HILLERS, *Lamentations. Introduction, Translation, and Notes*, Anchor Bible 7A, Garden City, New York 1972, s. 82, 90n; L. STACHOWIAK, *Lamentacje. Księga Barucha. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Starego Testamentu XI/2, Poznań 1968, s. 74n.

Tomasz Maria Dąbek

którzy, gdy mają usta pełne,
wówczas głoszą pokój,
a jeśli ktoś niczego w usta im nie włoży,
ogłaszają świętą wojnę przeciw niemu. [...]
Prorocy jego wieszczą za pieniądze (Mi 3,5.11)²⁸.

Przykład takiej postawy dworskich wieszczków pokazuje przytoczony wcześniej tekst z czasów walki Achaba z królem Aramu (1 Krl 22,17-28; por. 2 Krn 18,16-27).

Prorok Malachiasz napomina kapłanów:

Wy zaś zboczyliście z drogi, wielu pozbawiliście nauki, zerwaliście przymierze Lewiego, mówi Pan Zastępów. A więc z mojej woli jesteście lekceważeni i macie małe znaczenie wśród całego ludu, ponieważ nie trzymacie się moich dróg i stronniczo udzielacie pouczeń (Ml 2,8n).

Wcześniej przypomniał przymierze z Lewim, czyli z jego potomkami sprawującymi w Izraelu godność kapłańską po jej ustanowieniu na pustyni, krytykując współczesnych sobie kapłanów, którzy nie naśladowali przodka, czyli tych jego potomków, którzy pierwsi sprawowali kapłańskie funkcje:

Przymierze moje z nimi było przymierzem życia i pokoju. Nałożyłem na niego obowiązek czci, i okazywał Mi cześć, i korzył się przed moim imieniem. Na jego ustach była prawdziwa nauka, a niegodziwości nie znaleziono na jego wargach. W pokoju i prawości ze Mną postępował i wielu odciągnął od grzechu. Wargi kapłana bowiem powinny strzec wiedzy, a wtedy pouczenia będą szukali u niego, bo jest on wysłannikiem Pana Zastępów (Ml 2,5-7)²⁹.

²⁸ Por. P. SZEFLER, *Księga Micheasza. Wstęp – przekład – komentarz*, w: S. ŁACH (red.), *Księgi Proroków Mniejszych*, I, Pismo Święte Starego Testamentu XII/1, Poznań 1968, s. 343–415, s. 388–390; R.L. SMITH, *Micah – Malachi*, Word Biblical Commentary 32, Waco, Texas 1984, s. 33, 35; D.R. HILLERS, *Micah. A Commentary on the Book of the Prophet Micah*, Hermeneia, Philadelphia 1984, s. 45n, 48.

²⁹ Por. M. PETER, *Księga Malachiasza, Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – eskursy*, w: S. ŁACH (red.), *Księgi Proroków Mniejszych*, Pismo Święte Starego Testamentu XII/2, Poznań 1968, s. 461–508, zwłaszcza 482–484; R.L. SMITH, *Micah – Malachi*, s. 317n; A.S. WÓJCIK, *Prawda a miłość i miłosierdzie w Biblii Hebrajskiej*,

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Również Nowy Testament zawiera wezwania do jednoznacznego przekazywania Bożej prawdy, unikania próżnych słów i świadectwa troski pierwszych głosicieli Ewangelii, by dokładnie podzielić się tym, co otrzymali od Pana. W Kazaniu na Górze Jezus mówi: „Niech wasza mowa będzie: Tak, tak; nie, nie. A co nadto jest, od Złego pochodzi” (Mt 5,37)³⁰. Słowa skierowane przeciw niepotrzebnym przysięgom podejmuje św. Jakub:

Przed wszystkim, bracia moi, nie przysięgajcie ani na niebo, ani na ziemię, ani w żaden inny sposób: wasze „tak” niech będzie „tak”, a „nie” niech będzie „nie”, abyście nie podpadli pod sąd (Jk 5,12)³¹.

w: T.M. DĄBEK (red.), *„Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny”* (Łk 6,36), Kraków 2002, s. 127–170, zwłaszcza s. 166.

³⁰ Por. J. ŁACH, *Konstytucja Królestwa Bożego* (Mt 5–7; Łk 6, 20–49), w: R. BARTNICKI (red.), *Książd Rektor Jan Łach kapłan i bibliista. Księga pamiątkowa z okazji 75 rocznicy urodzin i 50 rocznicy święceń kapłańskich*, Warszawa 2004, s. 69–435, zwłaszcza s. 229n; H.D. BETZ, *The Sermon on the Mount. A Commentary on the Sermon on the Mount including the Sermon on the Plain* (Matthew 5:3 – 7:27 and Luke 6:20–49), Hermeneia, Minneapolis 1995, s. 270–274; J. HOMERSKI, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu III/1 Poznań – Warszawa 1979, s. 139; A. PACIOREK, *Ewangelia według świętego Mateusza, rozdziały 1 – 13. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament I/1, Częstochowa 2005, s. 239–241; D.J. HARRINGTON, *The Gospel of Matthew*, Sacra Pagina 1, Collegeville, Minnesota 1991, s. 88, 92; J. GNILKA, *Das Matthäusevangelium, 1. Teil, Kommentar zu Kap. 1, 1 – 13*, 58, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament I/1, Freiburg – Basel – Wien 1986, s. 175n; W.F. ALBRIGHT, C.S. MANN, *Matthew. Introduction, Translation and Notes*, Anchor Bible 26. Garden City, New York 1978, s. 66n.

³¹ Por. J. KOZYRA, *List świętego Jakuba. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament XVI, Częstochowa 2011, s. 276–281; K. WOJCIECHOWSKA, M. ROSIK, *Mądrość zstępująca z góry. Komentarz strukturalny do Listu św. Jakuba*, Warszawa 2018, s. 285–287; F. MUSSNER, *Die Jakobusbrief*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament XIII/1, Freiburg – Basel – Wien 1975³, s. 112–114, 129–132, 191–199; F. GRYGLEWICZ, *Listy Katolickie. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu XI, Poznań 1959, s. 131n; L.T. JOHNSON, *The Letter of James. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 37A, New York, London, Toronto, Sydney, Auckland 1995, s. 326–329, 340–342; B. REICKE, *The Epistles of James, Peter and Jude. Introduction, Translation and Notes*, Anchor Bible 37, Garden City – New York 1980^{2/9}, s. 56; M. DIBELIUS, *James. A Commentary on the Epistle of James*, rev. H. Greeven, transl. M.A. Williams, Hermeneia, Philadelphia 1981², s. 248–251; R.P. MARTIN, *James*, Word Biblical Commentary 48, Waco, Texas 1988, s. 203–205.

Św. Paweł wzywa Koryntian do wiernego trwania w przekazanej nauce, powołując się na przykład swój i Apollosa, szczególnie cenionego w tej wspólnotcie za wspaniałą wymowę:

Mówiąc to, miałem na myśli, bracia, mnie samego i Apollosa, ze względu na was, abyście mogli zrozumieć, że nie wolno wykraczać ponad to, co zostało napisane, i niech nikt w swej pysze nie wynosi się nad drugiego (1 Kor 4,6)³².

W Liście św. Judy czytamy:

Wy zaś, umiłowani, przypomnijcie sobie te słowa, które były zapowiedziane przez Apostołów Pana naszego Jezusa Chrystusa, ¹⁸ gdy mówili do was, że w ostatnich czasach pojawią się szydery, którzy będą postępowali według własnych bezbożnych pożądlności. ¹⁹ Oni to powodują podziały, [a sami] są cielesni [i] Ducha nie mają. ²⁰ Wy zaś, umiłowani, budując samych siebie na fundamencie waszej najświętszej wiary, w Duchu Świętym się módlcie ²¹ i w miłości Bożej strzeżcie samych siebie, oczekując miłosierdzia Pana naszego Jezusa Chrystusa, [które wieście] ku życiu wiecznemu (Jud 17-21)³³.

Wezwania do wierności w dokładnym przekazywaniu Bożego Objawienia zawiera także Apokalipsa:

Ja oświadczam
każdemu, kto słucha słów proroctwa tej księgi:

³² Por. C.K. BARRETT, *A Commentary on the First Epistle*, s. 105–107; M. ROŚIK, *Pierwszy List do Koryntian*, s. 190n; E. DĄBROWSKI, *Listy do Koryntian*, s. 174n; W.F. ORR, J.A. WALTHER, *I Corinthians*, s. 177n, 180n.

³³ Por. F. MICKIEWICZ, *List świętego Judy. Drugi List świętego Piotra. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament XVIII, Częstochowa 2018, s. 120–128, 133–135; J.H. NEYREY, *2 Peter, Jude. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 37C, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1993, s. 84–93; K.H. SCHELKLE, *Die Petrusbriefe, Der Judasbrief*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament XIII/2, Freiburg – Basel – Wien 1961, s. 166–170; F. GRYGLEWICZ, *Listy katolickie*, s. 491–494; B. REICKE, *The Epistles of James, Peter and Jude*, s. 213–215; R.J. BAUCKHAM, *Jude, 2 Peter*, Word Biblical Commentary 50, Milton Keynes, England 1986, s. 102–118.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Jeśliby ktoś *do nich cokolwiek dolożył*,
Bóg *mu doloży plag zapisanych w tej księdze*
¹⁹ A jeśliby ktoś *odjął co ze słów księgi* tego prorocтва
to Bóg odejmie mu udział w *drzewie życia*
i w Mieście Świętym –
które są opisane w tej księdze (Ap 22,18n)³⁴.

Wyraźne wezwania Pisma Świętego zobowiązują teologów i duszpasterzy, by dokładnie, starannie i uważnie przekazywali to, co Bóg nam objawił, a wystrzegali się podawania jako Bożej nauki tego, co jest tylko ich osobistą interpretacją lub wymysłem.

Nagroda za wierne pełnienie posługi głosiciela słowa Bożego

Wspaniałym wzorem słuchania i wypełniania Bożego słowa jest Maryja – Matka Jezusa Wcielonego Syna Bożego. Św. Łukasz pisze o Niej w Ewangelii Dzieciństwa po narodzeniu Jezusa i znalezieniu Go w świątyni: „Maryja zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu. [...] Matka Jego chowała wiernie wszystkie te sprawy w swym sercu” (Łk 2,19.51)³⁵.

³⁴ Por. A. JANKOWSKI, *Apokalipsa św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu XII, Poznań 1959, s. 289n; W.J. HARRINGTON, *Revelation*, Sacra Pagina 16, Collegeville, Minnesota 1993, s. 223, 226n; M. WOJCIECHOWSKI, *Apokalipsa świętego Jana. Objawienie, a nie tajemnica. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament XX, Częstochowa 2012, s. 401; J.M. FORD, *Revelation. Introduction, Translation and Commentary*, Anchor Bible 38, Garden City, New York 1975, s. 364, 369.

³⁵ Por. F. GRYGLEWICZ, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu III/3, Poznań – Warszawa 1974, s. 106, 115; L.T. JOHNSON, *The Gospel of Luke*, Sacra Pagina 3, Collegeville, Minnesota 1991, s. 51, 59–62; J.A. FITZMYER, *The Gospel according to Luke I–IX. Introduction, Translation, and Notes*, Anchor Bible 28, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1981, s. 398, 413, 438, 446; F. MICKIEWICZ, *Ewangelia według świętego Łukasza, rozdziały 1 – 11, Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament III/1, Częstochowa 2011, s. 174, 205n; H. SCHÜRMANN, *Das Lukasevangelium, Kommentar zu Kap. 1, 1 – 9, 50*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament III/1, Freiburg – Basel – Wien 1969, s. 117n, 138; J. NOLLAND, *Luke 1–9:20*, Word Biblical Commentary 35A, Dallas, Texas 1989,

Wypełniający wolę Bożą zostaje włączony do najbliższej rodziny Jezusa:

Tymczasem nadeszła Jego Matka i bracia i stojąc na dworze, posłali po Niego, aby Go przywołać. ³² A tłum ludzi siedział wokół Niego, gdy Mu powiedzieli: „Oto Twoja Matka i bracia na dworze szukają Ciebie”. ³³ Odpowiedział im: „Któż jest moją matką i [którzy] są moimi braćmi?” ³⁴ I spoglądając na siedzących dokoła Niego, rzekł: „Oto moja matka i moi bracia. ³⁵ Bo kto pełni wolę Bożą, ten jest Mi bratem, siostrą i matką” (Mk 3,31-35)³⁶. Gdy On to mówił, jakaś kobieta z tłumy głośno zawołała do Niego: „Błogosławione łono, które Cię nosiło, i piersi, które ssales”. ²⁸ Lecz On rzekł: „Tak, błogosławieni są raczej ci, którzy słuchają słowa Bożego i [go] przestrzegają” (Łk 11,27n)³⁷.

Apokalipsa wzywa do trwania w nieskażonej wierze, mądrej, czystej, zdrowej, przekazanej przez Boże Objawienie:

s. 109n, 133; B.F. MEYER, „*But Mary kept all these things ...*” (Łk 2, 19.51), *Catholic Biblical Quarterly* 26 (1964) 1, s. 31–49; R. LAURENTIN, *Les Evangiles de l'Enfance du Christ. Vérité du Noël au-delà des mythes*, Paris 1982, s. 234, 262; R.E. BROWN, *The Birth of the Messiah. A Commentary on the Infancy Narratives in Matthew and Luke*, The Anchor Bible Reference Library, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1993, s. 407n, 430n, 478, 493n; J. ŁACH, *Dziecię się nam narodziło. W kręgu teologii Ewangelii dzieciństwa Jezusa*, Częstochowa 2001, s. 162, 181.

³⁶ Por. H. LANGKAMMER, *Ewangelia według św. Marka. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pismo Święte Nowego Testamentu III/2, Poznań – Warszawa 1977, s. 134–136; A. MALINA, *Ewangelia według świętego Marka, rozdziały 1, 1 – 8, 26. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament II/1, Częstochowa 2013, s. 258–264; R. PESCH, *Das Markusevangelium 1. Teil, Einleitung und Kommentar zu Kap. 1, 1 – 8, 26*, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament II/1, Freiburg – Basel – Wien 1977², s. 221–225; C.S. MANN, *Mark. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible 27, Garden City, New York 1986, s. 257–259; F. SIEG, *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka, Część I (Mk 1,1–4,34) Jezus głosi Krolestwo Boże*, Pelplin 2008, s. 146–148.

³⁷ Por. F. GRYGLEWICZ, *Ewangelia według św. Łukasza*, s. 227n; L.T. JOHNSON, *The Gospel of Luke*, s. 185n; J.A. FITZMYER, *The Gospel according to Luke X–XXIV. Introduction, Translation, and Notes*, Anchor Bible 28A, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1985, s. 926–929; F. MICKIEWICZ, *Ewangelia według świętego Łukasza, rozdziały 12 – 24*, s. 603–607.

Nic nie dodacie do tego, co ja wam nakazuję

Błogosławiony, który odczytuje, i ci, którzy słuchają słów Proroctwa, a strzegą (τηροῦντες) tego, co w nim napisane, bo chwila jest bliska (Ap 1,3)³⁸.

W Listach do siedmiu Kościołów Jezus przez natchnionego autora przekazuje polecenia i obiecuje wspaniałą nagrodę:

Bądź wierny aż do śmierci (γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου),
a dam ci *wieniec życia* (Ap 2,10 – do Kościoła w Smyrnie);

A zwycięzcy

i *temu*, co czynów mych strzeże do końca,
dam władzę nad poganami
²⁷ a różgą żelazną będzie ich pasak:
jak naczynie gliniane będą rozbici –
²⁸ jak i Ja [wszystko] to otrzymałem od mojego Ojca –
i dam mu gwiazdę poranną (Ap 2,26-28 – do Kościoła w Tiatyrze)³⁹.

W ostatnim rozdziale Apokalipsy zawarte jest błogosławieństwo: „Błogosławiony, kto strzeże słów proroctwa tej księgi” (Ap 22,7)⁴⁰. Bóg oczekuje wierności od uczniów swego Syna i swoich sług i obiecuje za nią wspaniałą nagrodę.

* * *

³⁸ Por. A. JANKOWSKI, *Apokalipsa św. Jana*, s. 136; W.J. HARRINGTON, *Revelation*, s. 44n; M. WOJCIECHOWSKI, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 97–99; J.M. FORD, *Revelation*, s. 369; S. HAREZGA, *Błogosławieństwa Apokalipsy*, Katowice 1992, Attende Lectioni 17, s. 24–37; F. SIEG, *Listy do siedmiu Kościołów. Apokalipsa św. Jana 1 – 3 z komentarzem egzegetyczno-teologicznym*, Warszawa 1985, s. 14n.

³⁹ Por. A. JANKOWSKI, *Apokalipsa św. Jana*, s. 150, 155n; W.J. HARRINGTON, *Revelation*, s. 59n, 65–67; M. WOJCIECHOWSKI, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 117n, 152–154; J.M. FORD, *Revelation*, s. 393–396, 404–407; F. SIEG, *Listy do siedmiu Kościołów*, s. 64–66, 81n; R. BOGACZ, *Chrystusowe wskazania na czas próby. Listy do siedmiu Kościołów Apokalipsy*, Kraków 2015, s. 87–94, 205–210.

⁴⁰ Por. A. JANKOWSKI, *Apokalipsa św. Jana*, s. 285; W.J. HARRINGTON, *Revelation*, s. 222, 224; M. WOJCIECHOWSKI, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 371–378; J.M. FORD, *Revelation*, s. 361–370; S. HAREZGA, *Błogosławieństwa Apokalipsy*, s. 37–44.

Tomasz Maria Dąbek

Natchnione teksty wielokrotnie wzywają do uważnego rozważania i dokładnego przekazywania ich treści. Obiecują Bożą nagrodę za takie działania i karę za dodawanie lub ujmowanie czegokolwiek, za przedstawianie jako Bożej nauki własnych wymysłów. Polskich uczonych nieraz krytykuje się za mało twórczą pracę, bez łamania dotychczasowych ujęć, co według współczesnego myślenia ma być świadectwem oryginalności. Niemniej jest to słuszna droga sumiennej analizy i twórczej syntezy. Przykłady i owoce takiej pracy wielokrotnie nam przedstawiał, dawał, daje i życzymy, by jeszcze przez długie lata dawał Czcigodny Jubilat.

Tomasz Maria Dąbek OSB